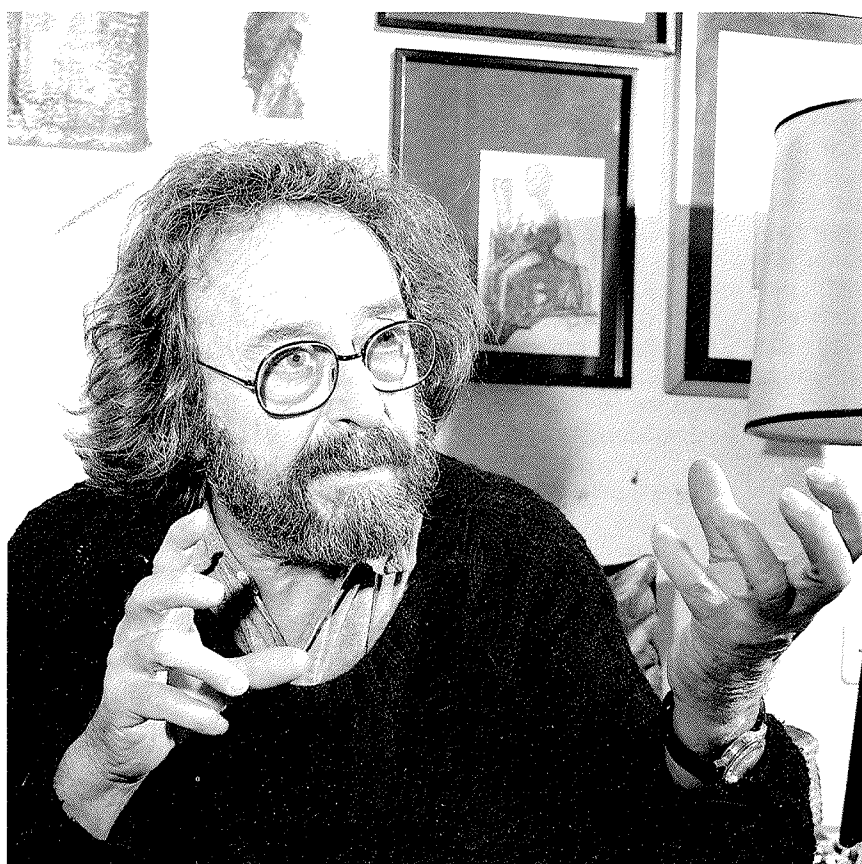

JOAQUIM LERMA

La pintura: l'ofici i la creativitat

Vam anar a veure Joaquim Lerma a casa seva i vam parlar de moltes coses, i essencialment d'una: de pintura, que aquest és el seu ofici: pintar.

Nascut a Badalona, Joaquim Lerma ha realitzat diverses feines, però abans que cap altra ha après i ha practicat la pintura i l'escultura. Va viure i va estudiar a París i ha realitzat exposicions a Suècia i a França, principalment.

«O made me a mask»
Dylan Thomas

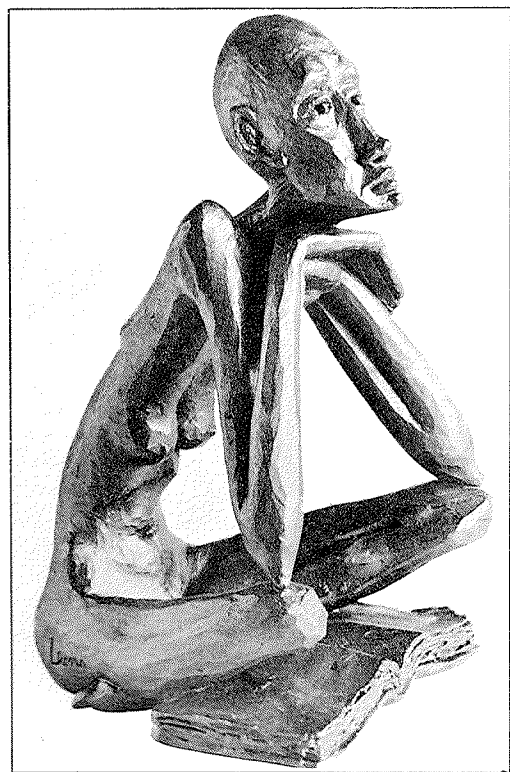
Quan vas començar a pintar?

Jo quan tenia sis anys ja pintava i quan en tenia set feia pintura i escultura.

Qui te'n va ensenyar, el teu pare, l'escola...?

No me'n va ensenyar ningú. Vaig anar a l'escola quan vaig tornar de la guerra, dels camps de presoners, i totes aquestes misèries; i quan vaig tornar va ser quan vaig anar a l'escola i vaig treballar durant molt de temps sol. A Badalona llavors es feia de tant en tant alguna exposició de pintura i jo m'adonava que feia coses molt diferents de les que feia l'altra gent. Finalment vaig consultar un home que era impressor i em va dir que el que jo havia de fer era anar a l'escola perquè m'ho aclarissin. Llavors els meus quadres no els penjaven o els posaven en un racó.

Aquí el problema és el realisme, però no el realisme en si sinó la còpia absurda de la realitat. Per exemple, tu has vist retrats d'alguns artistes, doncs són de cartró, tots tenen la mateixa cara. Aquí falla el retrat, perquè per a fer un retrat ben fet s'ha de conèixer no pas únicament la persona en el seu aspecte físic, sinó també anímic, has de copsar la seva personalitat, el seu magnetisme, que passant a través teu doni el mirall de la seva personalitat. Aquí entra una mica la màgia de l'art paleolític, perquè... Un retrat és això! Perquè aquest retrat en què l'artista únicament copia la cara ben feta, també el fan les màquines fotogràfiques, i encara més ben fet. Doncs això de la pintura realista té aquesta virtut i aquest inconvenient, tothom diu que és realista, i el mateix passa amb el pintor impressionista. Llavors els pregunto, què és l'impressionisme? I no ho saben. Això m'ha passat centenars de vegades...

El realisme i la percepció de la llum

Però l'impressionisme va néixer en una època concreta i es fonamenta en un estudi sobre el color que es diferencia dels estudis que feien els realistes, i es representa d'una forma diferent. Es basava en jocs de contrastos, després de l'impressionisme hi hagué el puntillisme i cadascú feia la seva...

Bé, això és el que tu creus que saps, però jo et diré què va ser l'impressionisme. Primer, va eliminar el que era el «tenebrisme» en pintura, i després va ser una demostració que la llum era color. Llavors, per exemple, els vertaders impressionistes no pintaven la catedral de Chartres sinó que pintaven **les dotze** del matí a la catedral de Chartres, **les quatre** de la tarda a la catedral de Chartres i **les sis de la tarda** a la catedral de Chartres, i cada un d'aquests quadres, encara que sempre fos la catedral de Chartres, mai no tenia la mateixa coloració. Perquè? Perquè si la llum és color cada hora del dia té una coloració diferent. En la impregnació de la llum sobre els objectes tot participa de tot. El color participa de tot en tots els objectes, això és l'impressionisme: la participació total del color dins de totes les coses, i per a fer això s'ha de tenir un concepte molt clar del que representen els valors pictòrics. I saber el que és negre, el que és blanc i el que és gris, que són els valors determinants en pintura per a fer els volums. I si saps de pintura, dins dels negres has de posar els valors que hi corresponen, perquè els valors que corresponen al negre participen en el blanc i en el gris. Llavors, què és el que has de fer? Has de tenir un coneixement dels colors primaris, que són els de l'iris, els de la llum, que són quatre. Per què precisament els colors de l'iris són tan diàfans? Perquè hi ha la llum pel mig. Per què un aquarel·la és més lluminosa que una pintura a l'oli? Perquè participa del paper, i el paper és el blanc. Fortuny, Sorolla i Mir, per posar uns exemples propers a nosaltres, van aprofitar molt bé la lliçó impressionista.

Abans has esmentat que l'impressionisme va posar fi al «tenebrisme», que és Caravaggio...

Mira, abans de l'impressionisme hi havia el que en podríem dir el neoclassicisme de David, que era un trencament amb el renaixement anterior i una recuperació de l'esperit clàssic grec. El neoclàssic va aparèixer d'això: era una espècie d'anada endarrera perquè no sabien què fer, però volien trencar. No és, però, fins a l'impressionisme que apareix el color de debò.

I la «perspectiva aèria» de Velázquez?

Mira, entre cada objecte hi ha un espai determinat que es denomina atmosfera. Hi ha diverses capes atmosfèriques i l'objecte es veu més clar o més difuminat en funció de la capa en què es troba. Llavors, això que en diuen la «perspectiva aèria», d'aeri no en té res. Es tracta de situacions de distància i de capes atmosfèriques davant dels objectes. Les capes atmosfèriques van desapareixent i la percepció es va fent més realista. En el món de l'art hi ha una quantitat d'adjectius inútils, que no són sinó petites coses amb què es vanaglorien els individus que escriuen sobre els pintors. L'individu que escriu sobre art es fot uns autoelogis que espanten.

Ara bé, hi ha tecnicismes que han quedat a la història i són útils. Per exemple, el mot cubisme, prové d'un crític que va qualificar la pintura de Picasso i de Braque com a pintura cubista, és a dir, que feia cubs.

Doncs no és això, el cubisme; el cubisme és una representació de les coses en tres dimensions o més. Per exemple, tu pots representar un home tocant la guitarra i el pots representar d'una manera total, perquè el pots representar amb diferents aspectes, i el representaràs tot. I si jo faig un retrat d'un tipus tocant la guitarra només en faré un aspecte, el de guitarrista. En canvi, si tu fas un quadre cubista del guitarrista necessitaràs tots els ressorts del que representa la situació cubista: la solfa, les cordes, la guitarra, les mans, els dits, els diferents punts de vista, i després hi ha la sensació del subjecte que toca perquè d'això ens en

descuidem tots. I el sentiment on és? Perquè si no hi ha sentiment a les coses no hi ha res. I perquè hi hagi sentiment hi ha d'haver amor. Qui va començar el cubisme doncs? Cézanne.

Ara bé, l'art ha evolucionat molt al llarg d'aquest segle...

Tu creus? Jo d'evolució en dic creativitat. Avui no hi ha evolució, hi ha modes, i les modes no serveixen per a res, són com els antics barrets de les dones. Avui les galeries d'art són com les capses de sabates amb sis lliums i on la gent posa el que li sembla, per fer calés i que l'art rebenti!

I en el cinema, també passa el mateix?

Fer una pel·lícula que tingui un bon contingut i que tingui unes bones imatges plàstiques costa molt. Fer empassar bones imatges amb una pel·lícula que agradi a tothom és molt difícil.

«Blade Runner», de Ridley Scott.

No, ara ja fa temps que no veig cinema. Però el cinema ha de realitzar imatges que provoquin idees, emocions, i la pura del cinema rau en el fet que les imatges ho diguin tot. El cinema de Renoir m'agrada per aquesta raó.

Tècnica i creativitat

Què opines de la lluita que hi ha entre la tècnica i la creació?

En pintura passa força sovint, això: tothom vol ser artista, tothom vol ser creador i, en canvi, ningú no vol passar per l'adreçador, ningú no vol aprendre l'ofici, i jo me n'he fet hores i hores, d'ofici. Perquè pensa que si ets artista i vols crear, has de tenir els mitjans per a fer-ho i has de pensar i aprendre'ls.

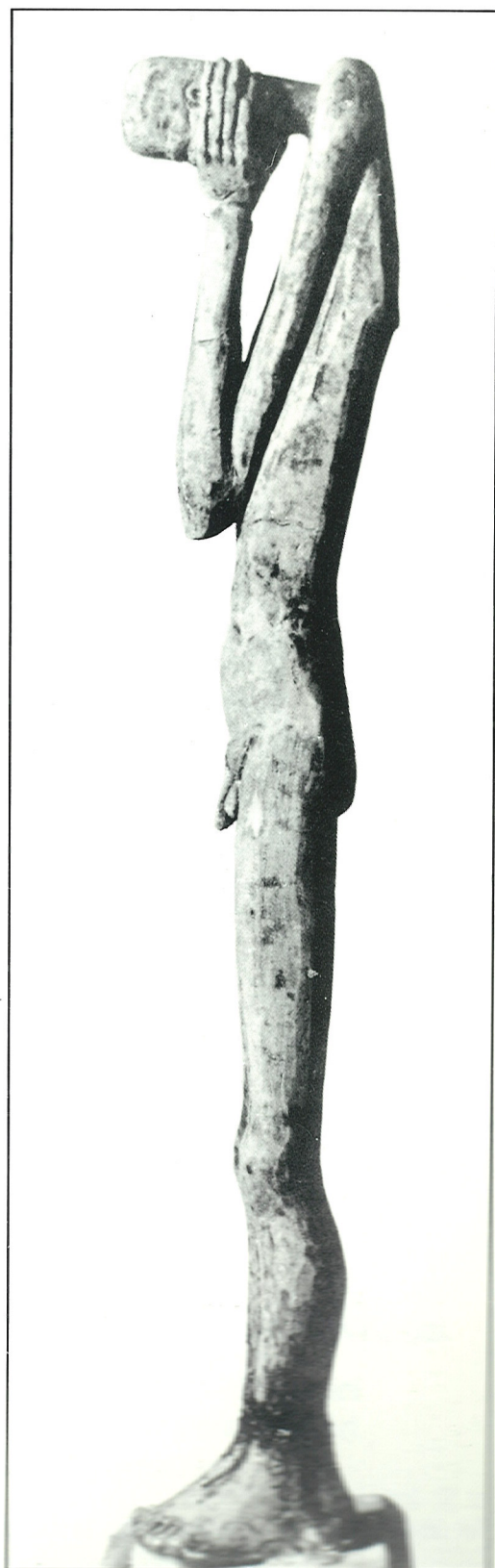
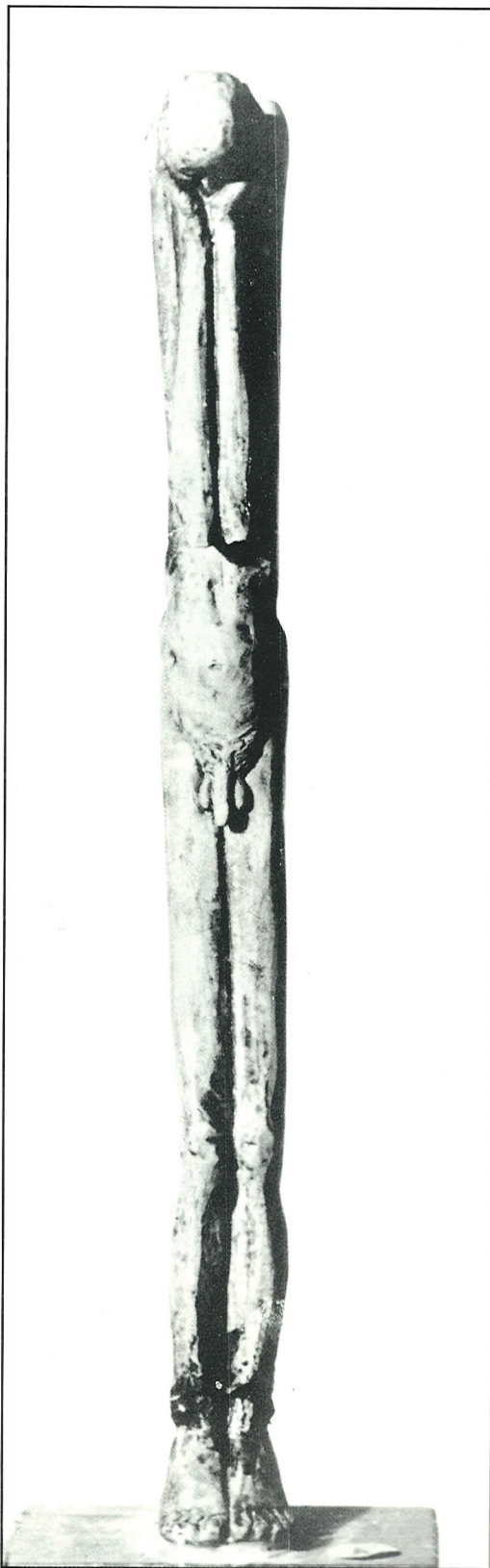
Dónes més importància a la tècnica o a la creació?

Per mi no hi ha primacia d'una sobre l'altra, jo considero que l'ofici és necessari per a poder-te expressar. El més important de tot, però, és saber dir alguna cosa o sentir la necessitat de dir i fer, perquè això és una expansió. Pintar és com una descàrrega. No es gaudeix pintant, gaudeixes quan has acabat, perquè has tret tota la càrrega.

És a dir, fins que no arribes a la fi no obtens el màxim plaer. Ara bé, hi ha artistes que pensen i creuen que gaudeixes durant el camí i gràcies a l'esforç que has fet.

Sí, però és un gaudir patint, és com quan una dona pareix una criatura. Una obra poètica o pictòrica és el mateix, «i l'individu sent, perquè hi ha gent que fa teatre. Van Gogh és el cas d'un artista que sent la necessitat d'expressar abans de res. Des de llavors no s'ha evolucionat gaire. I això perquè l'única evolució possible que veig jo en el món de les arts és que la mentalitat de la gent canviï, perquè l'actualitat de la ciència ha caminat d'una manera que la humanitat no pot seguir. Les ments dels artistes han d'anar evolucionant, per això la mort representa la verdadera evolució del gènere humà. Si no hi ha evolució del gènere humà no hi ha evolució de les arts, i per tant no hi

ha història. Aquesta és una història única: l'evolució radica en la mort del ser. Aquest país en què vivim és molt especial, perquè aquí tot es copia. Això que parlaves tu de l'informalisme ja es feia en els anys trenta. A mi m'agradaria conèixer la creativitat i la informalitat d'aquestes coses. Aquí sempre ens pensem que anem al davant de tot i el cert és que anem a la cua. Ja ho deia Unamuno «Que inventen ellos, que nosotros ya lo copiaremos», principi nefast, perquè mentre els altres lluitaven per conquerir coses i fer coses, aquí l'or endropia la gent. La decadència espanyola va venir des que es va descobrir Amèrica: quatre cacics i quatre terratinents, això és el

que va crear l'or d'Amèrica. I ara no parlem de pintura, però és la mateixa cosa, tot està relacionat. A mi em sembla que hi ha molta frase feta, perquè s'han d'inventar frases que no diguin res, però que sembli que diuen. L'art és una cosa que es ven, l'art autèntic, i si no fixa't que les escoles d'art han estat sempre posades al costat dels diners, sobre de les borses. L'Escola d'Arts Aplicades de Barcelona estava situada sobre la Borsa i la de Sant Jordi sobre l'antic Borsí, a la plaça de la Verònica. Observa que l'art sempre s'asseu sobre llocs on hi ha calés.

A tu t'ha interessat el món de l'art japonès?

Sí, m'agrada, però no m'assassina. Prefereixo veure allò que no pas una pintura de Vayreda, això és claríssim. A mi una pintura de Vayreda no em produeix cap emotivitat ni res. En canvi una dona japonesa estilitzada m'entusiasma, i encara que sembli feta amb supèrbia, no és així, és simplement el tarannà propi dels orientals. Ara bé, els moviments japonesos no m'impacten perquè jo ja tinc els meus, de moviments, igual que cadascú té els seus, i si jo he fet una cosa d'una determinada manera artística és perquè he tingut necessitat i ganes de fer-ho. Allò que és bàsic és la necessitat imperiosa

de fer i cadascú dins de la seva feina ho fa. Hi ha gent que té un simple ofici manual i és molt feliç amb aquella feina perquè hi està compenetrat. Aquí el que és bàsic és sentir allò que has de fer, perquè seguir tendències i modes és no tenir personalitat. Els mateixos marxants són els que provoquen aquestes innovacions i amb l'única finalitat dels diners. Fa poc vaig sentir-ne un que va dir: «Si no hi haguessin els que fracassen no hi hauria els que triomfen». Doncs t'equivoques en això, li vaig dir, perquè per tu els qui triomfen són els que guanyen diners, però els que no en guanyen, que són la immensa majoria, no vol dir que no hagin triomfat. Si han estat fidels a si mateixos també han triomfat, i potser més que aquells, perquè no han estat supeditats a cap moda ni a cap sistema. Si et quedes en el teu món i sents el que tu sents, llavors la teva obra és perfecta per tu. Que els altres la sentin o no, l'admirin o no, és una altra cosa. En la teva necessitat rau la veritat de les coses.

Parlem de la pintura que es destrueix un cop que és feta. És el cas d'unes determinades obres en què el que compta és el procés i l'efímer és l'obra. L'obra té vida pròpia quan l'ha acabada l'escultor, i l'obra desapareix a causa dels

materials amb què és feta. A tu t'ha interessat, això?

Sí, mira. Una vegada Giovanni Papini em va explicar una història. En el «Gog» va inventar un escultor fantàstic que amb fustes i fulles verdes encenia un foc que fes molt de fum, i tot movent els braços obtenia formes meravelloses que s'esvaïen molt de pressa. Un dia se li va acostar un home i li va preguntar per què no les feia de pedra, i l'escultor li va respondre ¹ perquè les podria tenir tothom. En aquest ambient en què estem no hi ha res de nou, no hi ha res que es perdi, tot és aquí, tot és fet.

Això té una explicació filosòfica que ve de molt antic, d'Heràclit potser, que diu que les coses sempre es repeteixen, tot esdevé el mateix, sota formes distintes, però tot és el mateix: és l'etern retorn.

Sí, és ben certa aquesta teoria. Perquè has de pensar que quan una persona fa una cosa que resulta una mica singular, és perquè no s'ho ha proposat. Senzillament: es tracta de ser fidel a un mateix.

¹ «El que en vulgui que se les faci ell mateix.»

CARLES RUIZ TOSSAS

Jocar

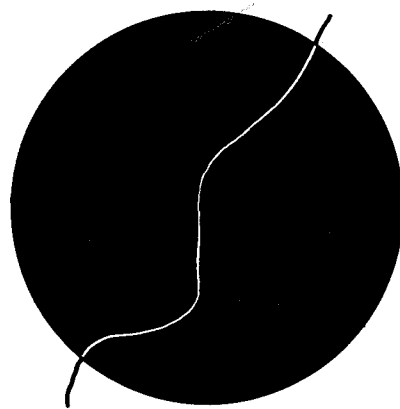

**DISCOS-CASSETTES
ACCESORIS**

c/. St. Joaquim, 12
Tel. 384 18 40
BADALONA

Centre Comercial St. Adrià
PRYCA
Tel. 381 71 65
ST. ADRIÀ DEL BESÒS

c/. València, 499
New Boulevard
Tel. 245 59 41
BARCELONA

PERRUQUERS

OLIVE

Carmen, 64, ☎ 384 24 10 - BADALONA - BARCELONA